

РОЛЬ АНДРАГОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

асистент каф. прикладної лінгвістики Линник Ю.М.
Східноєвропейський(Волинський) національний університет
імені Лесі Українки

Науковий керівник – к.п.н. доц. О. С. Семенов

Постановка проблеми. Підвищення вимог до навчального процесу, потреба у забезпеченні безперервності навчання, зміна структури та розширення функцій системи післядипломної освіти вимагають пошуку нових форм і методів надання знань уже кваліфікованим фахівцям. Організація даної системи на базі новітніх інформаційних технологій, як доповнення до існуючої чи самостійної системи навчання працюючих спеціалістів, зокрема, педагогів, передбачає підвищення ефективності сучасної післядипломної освіти педагогів. Аналіз вищесказаного дає можливість зробити висновок, що післядипломна педагогічна освіта потребує розробки нових методик, технологій навчання адекватних системі вітчизняної освіти, конкретним умовам життя та праці педагогів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначимо, що серед праць учених, які займалися питаннями освіти, окремим проблемам післядипломної освіти дорослих присвячені праці О.О. Акименко, Н.В. Івко Г.К. Капітанської, Н.С. Мартинович, Л. Я. Набоки, Л.П. Нестеренко, Н.Г. Протасової, В. І. Пуцова, М.А. Семенова, М. І. Скрипника, Л. І. Турчиної, Ю.В. Укке, Г.О. Фуклевої та ін.

Особливої уваги заслуговують системні та ґрунтовні роботи таких українських та російських дослідників, як С.П. Архипова, М.Т. Громкова, І. А. Колесніков та С.І. Змеєв.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на досить значні кроки, які були зроблені у напрямку розвитку системи післядипломної освіти, вона не завжди враховує фізіологічні та психологічні особливості дорослого учня (слухача) як основного учасника навчального процесу, що призводить до зниження ефективності і якості його навчання. Для дорослої особистості „суб’єктивні фактори” здійснюють більш сильний вплив на навчальний процес. Як наслідок методики, які використовуються для навчання школярів і студентів, у даному випадку є не зовсім придатними. У контексті сказаного вище особливої актуальності набуває *андрагогічний підхід* до організації дистанційного навчання в системі післядипломної освіти педагогічних кадрів.

Формулювання цілей статті. Означене обумовило *актуальність* нашого дослідження та визначило його *ціль*: обґрунтувати доцільність використання андрагогічного підходу до організації дистанційного навчання в системі післядипломної освіти педагогічних кадрів, як такого, що здатний удосконалити та підвищити ефективність освіти дорослих і *завдання*: дати визначення терміну андрагогіка; виділити характерні особливості освіти дорослих; здійснити більш детальне вивчення дорослого як учасника традиційного навчального процесу в

системі післядипломної педагогічної освіти; визначити закономірності успішного сприйняття навчального матеріалу дорослими.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ґрунтовний аналіз праць вищезгаданих вчених-андрагогів, дозволив зробити нам висновок про неоднозначність підходів до організації освіти дорослих. У зв'язку із цим, вважаємо за доцільне, здійснити більш детальне вивчення дорослого як учасника традиційного навчального процесу в системі післядипломної педагогічної освіти.

Як правило в педагогічній науці під андрагогікою розуміють „педагогіку дорослих, одну з педагогічних наук, яка займається дослідженням проблем освіти, самоосвіти й виховання дорослих” [2, с. 25]. Як наслідок, першочерговим, на нашу думку, є врахування того факту, що слухачі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, як правило, упродовж певного часу не були включені в таку навчальну діяльність, де вони виступали об'єктом, а не суб'єктом навчання, а тому роль учня кожним із них сприймається по-різному. У зв'язку із цим, цілком природним є те, що слухачі (досить часто кваліфіковані педагоги з немалим стажем педагогічної роботи) відчують певні психологічні труднощі, бар'єри, пов'язані з навчальним процесом.

Варто зазначити, що, крім згаданих вище, існують й інші чинники, які можуть стояти на перешкоді активного включення дорослого в навчальний процес: сумніви у своїх здібностях, страх, що в процесі навчання проявляться недостатня грамотність (наприклад, комп'ютерна), невміння вчитися, різниця у віці та життєвому досвіді, психологічний дискомфорт повернення „шкільної партії”, заниження власних навчальних можливостей та здібностей тощо. З цього приводу С.С. Вітвицька зазначає, що такий „студент не довіряє красивим словам, він хоче відчувати повагу до себе, шанобливе ставлення до його особистості, визнання права бути вислуханим, права на самовираження, визнання його потреб законними, ...вимагає від викладача самокритичності” [1, с. 98]. Розвиваючи дану думку, Л.П. Нестеренко говорить про „майстерність викладача”, яку вона вбачає в тому, щоб „дорослого учня” за короткий час перетворити із об'єкта навчального процесу в суб'єкт активної пізнавальної діяльності [7, с. 41].

Означене вище дає нам підстави констатувати, що навчання дорослих має свої специфічні особливості та є основою для розробки і застосування комплексу специфічних андрагогічних підходів до навчального процесу дорослої людини. У зв'язку із цим вважаємо за доцільне першочергово звернути свою увагу на особливості сприйняття навчального матеріалу дорослими.

Варто наголосити, що, незважаючи на неоднозначність критеріїв, якими керуються різні науковці (М. Т. Громкова [3] С.І. Змеєв [4], Г.К. Капітанська [5], Д.С. Мацько [6], І.В. Фольварочний [8] та ін.) при дослідженні даного питання, їх ґрунтовний аналіз дозволив нам зробити висновок про загальну об'єктивність і схожість даних характеристик. При цьому нами було окреслено наступні *закономірності успішного сприйняття навчального матеріалу дорослими* (у деяких авторів підходи до сприйняття, потреби в навчанні, бар'єри в навчанні) в системі післядипломної освіти педагогічних працівників:

– необхідність обґрунтування значимості навчального матеріалу – доросла аудиторія, на відміну від школярів і навіть студентів, перш за все, прагне зрозуміти, чи варто взагалі витратити час і сили на вивчення того, що їм пропонують, і які

негативні наслідки пов'язані з незнанням. У зв'язку із цим, навчальний процес потрібно спрямовувати не на отримання знань взагалі, а на вирішення вагомих для слухачів проблем, здійснювати допомогу у досягненні конкретної визначеної цілі;

– самостійність у прийнятті рішень – потрапляючи в навчальне середовище дорослий знову починає відчувати залежність від вчителя, з'являється відчуття ігнорування його здатності самостійно приймати рішення. Для уникнення такої ситуації навчання доцільно будувати у формі спільної діяльності викладача та слухача, створювати умови для підтримки партнерських стосунків. Ефективним у даному випадку є створення умов для самостійного вибору з декількох альтернативних варіантів. Дорослому необхідно надавати більш широкі можливості для самостійності, самореалізації та самоуправління;

– психологічні бар'єри – на відміну від школяра, в якого ознайомлення з новим матеріалом автоматично викликає бажання ним оволодіти, дорослого надзвичайно важко переконати у потребі навчатися знову. У даному випадку потрібно враховувати життєвий досвід, який, як правило, формує у дорослої людини низку психологічних бар'єрів (стереотипи, запрограмованість на невдачу, страх помилитися і бути висміяним іншими, індивідуальні вікові та психологічні особливості пам'яті та мислення тощо). В таких ситуаціях лише практична демонстрація дорослій людині того факту, що її знання як фахівця не є достатніми для вирішення конкретної професійної проблеми можуть зіграти мотивуючу роль;

– використання професійного педагогічного досвіду та практична спрямованість – навчальний матеріал для дорослих не є побудований відповідно до логічної структури традиційного наукового знання, а орієнтований на певні узагальнені моделі та підходи, що орієнтуються на конкретні життєві задачі. Однак навчальна інформація в системі підвищення кваліфікації досить часто подається в настільки узагальнених рисах, що ні дії, ні контекст, ні результати не є зрозумілими для учасників навчального процесу. Ця розбіжність має глибоке коріння, оскільки навчальні матеріали організовані на теоретичній основі, а логіка стрункої системи знань розходиться з характером прикладних знань. Та все ж існують механізми вирішення даних суперечностей. Знання, якими володіє дорослий учень, за змістом і об'ємом значно перевершують досвід школярів або студентів; часто їх практичний досвід роботи в певних сферах діяльності значно перевершує досвід викладача, тому при проведенні навчання було б дуже необачно не враховувати цю обставину. Досвід учасників у традиційному навчанні використовується як опора для викладу матеріалу, тло для ілюстрації. Доцільною є тематична прив'язка теорії до типових ситуацій і потреб організації, вибудовування іншої логіки – логіки реальних дій. Джерело такої логіки – аналіз реальних робочих потреб учасників і організації в цілому.

Таким чином, результати теоретичного аналізу дають нам змогу дійти таких висновків:

1) дорослі люди *хочуть* вчитися, якщо вони розуміють *необхідність* навчання і бачать *можливості* застосувати його результати для *поліпшення* своєї діяльності. Крім того, дорослі люди прагнуть брати активну участь у навчанні, додають в навчальні ситуації власний досвід і свої життєві цінності, прагнуть співвіднести навчальну ситуацію зі своєю метою і завданнями (курсив наш. – Ю. Л.). При цьому

слід мати на увазі, що сукупність сімейних і соціальних обов'язків, відповідальною за які є доросла людина, як правило, „примушують” її вчитися без відриву від основної професійної діяльності.

2) Враховуючи індивідуальні особливості таких психологічних процесів, як пам'ять, мислення, увага тощо, більш ґрунтовної уваги слід надати індивідуалізації навчального процесу, підвищенню самооцінки та почуття власної гідності кожної людини.

3) Багато дорослих людей дійсно стикаються з певними труднощами, пов'язаними з навчанням. У більшості випадків причиною цього є неготовність до змін чи інші психологічні чинники: турбота про свій авторитет, боязнь виглядати некомпетентним в очах оточуючих, невідповідність власному образу „солідної людини” в ролі учня у традиційному розумінні цього слова (небажанням „повернутися в дитинство”, „сісти за парту”).

4) Сьогодні специфіка навчання дорослих ускладнюється ще й тим, що всі вони випробували на собі дію старої „педагогічної парадигми”, зі всіма властивими їй недоліками, як от: догматичний тип навчання, лекційна форма проведення занять, відрив навчання від життя, переважання технократичного мислення, орієнтація на засвоєння готових знань та індивідуальні форми роботи тощо.

Підсумовуючи вищесказане, можна констатувати, що наразі андрагогічні ідеї є надзвичайно цінними для системи післядипломної педагогічної освіти. Однак значно важливіше перенести цей досвід у систему дистанційного навчання педагогічних кадрів, яке уже тривалий час розглядається як одна із найважливіших технологій модернізації системи післядипломної педагогічної освіти.

Список літератури:

1. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи [Методичний посібник для студентів магістратури] / С.С. Вітвицька. – К. : Цент навчальної літератури. – 2003. – 316 с.

2. Гончаренко С. Український педагогічний словник. / С. Гончаренко. – К. : Либідь. – 1997. – 375с.

3. Громкова М.Т. Андрагогика: теория и практика образования взрослых [Учебное пособие] М.Т. Громкова / М. : ЮНИТИ-ДАНА. – 2005. – 495 с.

4. Змеев С.И. Основы андрагогика [Учебное пособие] / С.И. Змеев. – М. : Флинта : Наука, 1999. – 152с.

5. Капитанская А. К. Особенности образования взрослых [Электронный ресурс] / А.К. Капитанская // Вопросы Интернет образования №30 (Октябрь 2005 г.). – Режим доступа: http://vio.uchim.info/Vio_30/cd_site/articles/art_2_5.htm

6. Мацько Д.С. Психологічні бар'єри в навчанні дорослих іноземній мові та шляхи їх подолання. [Матеріали науково-практичної конференції Луганськ 31 березня 2005 року] / Д.С. Мацько // Технологія навчання дорослих: зміст, структура, основні характеристики. – Луганськ. – 2005. – С. 16-19.

7. Нестеренко Л.П. Структурно-логічна схема як засіб активізації навчальної діяльності дорослих [Матеріали науково-практичної конференції Луганськ 31 березня 2005 року] / Л.П. Нестеренко // Технологія навчання дорослих: зміст, структура, основні характеристики. – Луганськ. – 2005. – С. 40-44.

8. Фольварочний І.В. Європейські тенденції в розвитку освіти дорослих [Електронне наукове фахове видання] / І.В. Фольварочний // Народна освіта. – Випуск №3(9). – 2009. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/e-journals/NarOsv/2009-3/9fivrod.htm.